

Ἀπὸ τὴ Σπηλιὰ μέχρι τὴν Ἐκκλησιὰ

Γ'

Γ. Τὰ χρόνια τῶν μεγάλων ἀλλαγῶν

Μετὰ τὸν 40 αἰῶνα π.Χ. ἡ τέχνη ἀκολουθώντας τις κοινωνικὲς μεταβολές, ἀλλάζει ριζικά. Οἱ Μακεδόνες, ἀφοῦ καλύψουν ὁλόκληρο τὸν ἑλληνικὸ ὥρο, θὰ ὀνειροπολοῦν τις μεγάλες κατακτήσεις. Τὰ ἀποθέματα τῆς παλιᾶς περιόδου καὶ ὁλόκληρη ἡ διεργασία πὺν ἀκολουθήσει, ἰδιωμένη μέσα ἀπὸ ἑλληνικὸ πρίσμα, δημιουργήσῃ τὴν Ἑλληνικὴν κουλτούρα, πὺν τώρα θὰ συγκροστεῖ μὲ ἄλλες κουλτούρες καὶ καινούργια στοιχεῖα.

Ἐκεῖνο πὺν βασικά εἶχε παραμεληθεῖ σὰν ἰδιαίτερη ἀρχιτεκτονικὴ μελέτη, δηλαδή ἡ ἀστική κατοικία, καὶ ἡ λειτουργικότητα ὁλόκληρης τῆς πολιτείας, μπαίνει τώρα σὰ βασικὸ πρόβλημα. Ἡ πολεοδομία ἀναπτύσσεται καὶ μὲ τὸ «Ἴπποδάμειο σύστημα» βρίσκει μιὰ καινούργια ἔκφραση. Οἱ δρόμοι ταχτοποιοῦνται, τὰ πολὺπλοκα ἐλικοειδῆ συμπλέγματα γίνονται κάθετα καὶ ὀριζόντια. Ἀρχίζει μιὰ ἐγκεφαλικὴ μελέτη τῶν προβλημάτων, σὰν ἀναπόφευκτη συνέπεια τῆς παρουσίας ξένων στοιχείων μέσα στὴν ἑλληνικὴ σκέψη. Ἐκεῖνο πὺν δημιουργήθηκε μέχρι τώρα ἔφτασε σὲ τέλος τὸν καὶ θὰ ἀργήσει νὰ ξαναεμφανιστεῖ μέσα στὴν ἱστορία.

Τὸ μεταβυζαντινὸ χωριό, θὰ ἀποτελέσει τὴν ὀργανικὴ ἐνότητα ὅλης τῆς ἐμπειρίας καὶ θὰ ξαναπαρουσιάσει τὰ στοιχεῖα μὲ τὸ αἰώνιο τρίγωνο: Φύση — ἄνθρωπος — ἀρχιτεκτονική. Μετὰ τοὺς ἑλληνιστικούς

χρόνους, οἱ Ρωμαῖοι καὶ ἡ ἐμφάνισή τοῦ Χριστιανισμοῦ. Ἡ ἐπαναστατικότητά του — στὴν πρωταρχικὴ φάση — θὰ ἀρνηθεῖ τὴ Ρωμαϊκὴ ὑπαρξὴ καὶ κουλτούρα γιὰ νὰ δώσει καινούργια στρόφη στὴν τέχνη. Ἡ σκοτεινὴ κατακόμβη θὰ ἀφήσει βαθειὰ ἔχνη στὴν περαιτέρω ἀνάπτυξη. Βαθιὰ νατουραλιστικὸ τὸ κίνημα ἀρχικά, δὲν θὰ ἐπιδιώσῃ ὅμως μὲ τὴν ἀφθονία καὶ τὴν παρουσία τοῦ Λαῖκοῦ στοιχείου, γιὰτὶ θὰ ἀκολουθήσει τὸ Βυζάντιο.

Ἐνα μεγάλο κράτος μὲ πολλοὺς λαοὺς κάτω ἀπὸ τις διαταγές του, συγκροτεῖται συνεχῶς ἀπὸ τὴν ἴδια του τὴν ὑφή. Θαρθεῖν πολέμοι, μηχανορραφίες, σταυροφορίες, νίκες, πέρκες, θρύλοι. Ὁ λαὸς θὰ διατηρήσει μιὰ συνοχή σ' αὐτὸ τὸ διάστημα καὶ θὰ τραγουδήσῃ γιὰ τὸν Διγενή.

Ἀργότερα θὰ ῥθεῖν οἱ Τοῦρκοι αἰῶνες σκλαβιάς ἀλλὰ καὶ εὐκαιρία νὰ ματαεμφανιστοῦν ζωηρὰ ὅλα τὰ στοιχεῖα καὶ οἱ προγονικὲς ρίζες, γιὰ νὰ ἰσοροπήσουν καὶ νὰ στερεωθοῦν στὴν ἐξωτερικὴ ἔκφραση. Παραμύθια, τραγούδια, ζωγραφικὴ, ἀρχιτεκτονικὴ. Μέσα στὴ φαινομενικὴ γαλήνη τὰ χρόνια κυλοῦν καὶ ἡ ἱστορία ἀναπλάθεται.

ΣΥΝΕΧΙΖΕΤΑΙ

Βασίλης Τσονάκας

ΠΑΤΡΙΝΟΙ ΠΟΙΗΤΕΣ

Ο ΚΑΒΑΛΛΑΡΗΣ

Καβάλλα τὸ ντορὴ του
ὅλο πηγαίνει,
κάμπους διαδίνει,
βουν' ἀνεβαίνει,
κάπου νὰ φτάσῃ θέλει
σὰν κάπου ἄλλου νὰ βγῇ.

Καὶ χαμηλὰ τὸ παίρνει τὸ τραγούδι,
σ' ἔρημα μέρη ἀφήνει τὸν καμή.

Καβάλλα τὸ ντορὴ του
ὅλο πηγαίνει
τὴ νύχτα φύγει
ἀνεβαίνει,
μὲς στὴ σιγὴ νὰ μὴ τοῦ φεγγαριοῦ.

Χρῆστος Λάσκαρης

λεύτρες κάποτε νὰ τις φυλάξεις μέσα σου. Καὶ ὅταν ἀδυνατεῖς νὰ ἐκφράστεις, σημαίνει πὺς δὲν ἔχεις τίποτε τὸ συγκεκριμένο νὰ ἐκφράσεις καὶ πὺς, ὅτι σ' ἐνοχλεῖ, δὲν εἶναι ἡ μάταιη προσπάθεια νὰ ἐκφράστεις, ὅσο ἡ μάταιη προσπάθεια νὰ σκεφτεῖς πὺς καθάρῃ. Ὅλα αὐτὰ ἀκριβῶς γιὰ νὰ δειχτεῖ πὺς τὸ ὕφος καὶ ἡ οὐσία τοῦ λόγου συνυπάρχουν καὶ εἶναι ἀχώριστα καὶ ταυτόσημα.

* Ὁ Arnold Bennet εἶναι γνωστὸς Ἀγγλὸς δημοσιογράφος καὶ μυθιστοριογράφος (1867—1931).